

ร้อยปีบ้านเอกะนาค :

มรดกล้ำค่าของบ้านสมเด็จพระยา

■ สุดารัตน์ ชากุลเลข

ทันทีที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รังสรรค์ บัวทอง) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้ช่วยเขียนบทความเกี่ยวกับบ้านเอกะนาคที่มีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ ผู้เขียนรับทันทีและรู้สึกขอบคุณท่านผู้อำนวยการที่มอบเรื่องนี้ให้เขียน ทันใดก็นึกย้อนไปถึงครั้งที่เริ่มดำเนินการปรับปรุงบ้านเอกะนาคจนสำเร็จ จากนั้นได้เขียนประวัติความเป็นมาของบ้านหลังนี้ไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และเมื่อมาถึงปีนี้เป็นปีที่บ้านหลังนี้อายุครบ ๑๐๐ ปี ก็ควรจะต้องเริ่มต้นกล่าวถึงที่มาที่ไป นัยหนึ่งคือ กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของบ้านหลังนี้ก่อนนั่นเอง นึกขึ้นได้ก็ตรงไปที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม เล่าความกับน้องๆ เจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยทำงานมาด้วยกันว่าอยากได้บทความที่ผู้เขียนเคยเขียนเอาไว้ในหนังสือที่ทัศนวัฒนธรรมปี พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมทั้งพินัยกรรมที่เคยเก็บไว้ที่สำนักฯ ซึ่งน้องๆ ได้เก็บไว้เป็นอย่างดี ไม่ต้องเสียเวลานานนัก สมกับเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เมื่อได้บทความฉบับนั้นพร้อมภาพพินัยกรรมมาแล้ว ผู้เขียนก็มาปรับและเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบันนำมาใส่ในบทความฉบับนี้ ในช่วงต้นของความเป็นมาเป็นไปของบ้านเอกะนาค ดังที่ท่านผู้อ่านที่ยังไม่ทราบถึงประวัติของบ้านเอกะนาคดีพอจะได้ทราบถึงที่มาของบ้านหลังนี้ต่อไป

ความเป็นมาของบ้านเอกะนาค

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๕ ขณะที่ผู้เขียนเป็นนักเรียนฝึกหัดครูอยู่ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เคยเดินไปเที่ยวบ้านของเพื่อนที่อยู่แถววัดใหญ่ศรีสุพรรณเป็นประจำ ทางเข้าบ้านเพื่อนมีทางเดินไปได้หลายทาง ครั้งหนึ่งจึงได้มีโอกาสมองเห็นบ้านหลังหนึ่งอยู่ติดกับรั้วของวิทยาลัย มีประตูรั้วบ้านหันออกไปทางคลองบางไส้ไก่ เขียนว่า “เอกะนาค” เวลานั้นผู้เขียนไม่ได้สนใจอะไรมากนัก และขณะเรียนอยู่ในวิทยาลัยก็มักจะเรียนอยู่เขตข้างนอก เนื่องจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีพื้นที่เป็นลักษณะเหมือนเมืองเอกแตก มีถนนซอยโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแบ่งแยกวิทยาลัยครูออกเป็นเขตข้างนอกและข้างใน บริเวณเขตข้างนอกจะเป็นอาคารเรียนและสำนักงานต่างๆ เขตในจะเป็นโรงเรียนสาธิต ซึ่งเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษา นอกจากนั้นก็มีสโมสรฟุตบอล หอประชุมที่ทันสมัยที่สุดในยุคปี พ.ศ. ๒๕๓๖ บ้านพักอาจารย์ บ้านพักคนงาน และหอพักชายที่อาคารวิเศษศุภวัตร

จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ผู้เขียนได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการครู ประจำภาควิชาดนตรีศึกษา ณ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแห่งนี้ ขณะนั้นอาคารวิเศษศุภวัตรซึ่งเคยเป็นหอพักชายได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นภาควิชาดนตรีศึกษา ผู้เขียนจึงได้มานั่งประจำอยู่ที่อาคารวิเศษศุภวัตรแห่งนี้ ทุกๆ วันเมื่อหันหน้าเข้าไปหา

(๓๒)

ที่ ๑๕๓ / ๒๕๐๓

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

๓ มีนาคม ๒๕๐๓

เรื่อง นางสาวประยูร เอกะนาค มอบบ้านให้แก่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เรียน หัวหน้ากองโรงเรียนฝึกหัดครู

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือขอมอบบ้านเอกะนาค ของ นางสาวประยูร เอกะนาค ๑ ฉบับ
ด้วยนางสาวประยูร เอกะนาค มีความประสงค์จะมอบกรรมสิทธิ์แห่ง
บ้านเอกะนาคให้แก่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา
และขอมีสหิชาติยบุคคลออกชีวิต ทั้งนี้ประสงค์จะให้กรมอภัยมิตินุกาเห็น ทาง
วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเห็นว่ากรมอภัยมิตินุกาเห็น -
เจ้าพระยาครั้งนั้นน่าจะรับไว้เพื่อจัดทำประโยชน์เพื่อการศึกษาต่อไปในอนาคต แต่การ
มอบหมายกรรมสิทธิ์เช่นนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๕๒๑, ๕๒๔, ๕๒๕ บัญญัติว่าต้องทำ
เป็นหนังสือและจดทะเบียน

เพราะเหตุฉะนั้น ขอประทานเสนอท่านหัวหน้ากองโรงเรียนฝึกหัดครู
ไปรคณาเสนอกรมการฝึกหัดครู เพื่อแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ไปรับมอบบ้านเอกะนาคยังที่ว่าการ
อำเภอธนบุรี ตามเวลาวันเหมาะสมซึ่งท่านเห็นสมควรต่อไป และขอได้ไปรคจก
ทะเบียนสิทธิอาศัยอยู่ในบ้านเลขที่ ๑๓๑ นี้ให้แก่นางสาวประยูร เอกะนาค เพื่อเป็น
หลักประกันการขอมีสหิชาติยบุคคล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและดำเนินการ.

ขอแสดงความนับถือ

(นายโชค สุคนธ์วณิช)
รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ.

กรร.

พิชิต /พิมพ์
พพิ /ทาน.

ตัวอาคาร ทางปีกซ้ายของอาคารจะมีรั้วสังกะสีเก่าๆ ไกลจะพัง มีประตูปกติมักปิด สนิทลักษณะเดียวกับที่กล่าวไว้ข้างต้น หันหน้าออกไปทางคลองบางไส้ไก่ ที่ประตูนี้มีป้ายขนาดใหญ่ มีตัวอักษรเขียนไว้ว่า “เอกะนาค” ตัวอักษรใหญ่ประมาณ ๗-๘ นิ้ว เหมือนประตูที่หันหน้าลงคลอง เมื่อมองไปจากหน้าต่างของอาคารวิเศษศุภวัตร จะเห็นบ้านปิดเงียบ นานๆ ครั้งหน้าต่างบางบานจะเปิดออกและจะมองเห็นหญิงชราอยู่ภายในบ้านแต่เห็นไม่ถนัดนัก มีหญิงกลางคนเดินเข้าออกอยู่บ้างบางเวลานักศึกษาก็พากันวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ นานา บ้างก็ว่าเป็นบ้านร้าง บ้านผีสิง ทำให้บ้านนี้ดูน่ากลัว บางครั้งเคยเห็นคนงานเก่าแก่ของวิทยาลัย ถู้อำหรับกับข้าวเข้าไปในบ้านหลังนั้น สอบถามได้ความว่านำไปให้หญิงชราคนที่อยู่ในบ้าน ซึ่งทราบชื่อภายหลังว่า ชื่อคุณยายประยูร เอกะนาค เนื่องจากคุณยายไม่มีลูกหลาน อยู่ตามลำพังกับคนเก่าแก่ในบ้านเพียง ๒ คนเท่านั้น

เมื่อคุณยายประยูรได้สิ้นชีวิตลง บ้านเอกะนาคถูกปิดตาย คนโดยทั่วไปทราบแต่เพียงว่าท่านได้ทำพินัยกรรมยกบ้านหลังนี้ให้กับวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประตูบ้านเอกะนาคจึงได้เปิดกว้างสู่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ต่อมารั้วถูกรื้อออกให้ที่ดินเป็นผืนเดียวกัน หลังจากนั้นบ้านหลังนี้ไม่เคยได้รับการปรับปรุงใดๆ เลย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ผู้เขียนมีโอกาสเข้าไปเดินดูบ้านเอกะนาคในระยะใกล้ๆ พบว่าบ้านชำรุดทรุดโทรมลงมากจนน่าใจหาย ดูเหมือนว่าตัวบ้านจะค่อยๆ จมลงไปทุกวันๆ เหมือนเหลือบ้านอยู่ครึ่งหลังมีกองดินทับถม

บานกระຈກສີເຂີຍມຣກຕ (มีผู้รู้เรื่องของเก่าบอกว่า เป็นของแท่น่าจะสั่งซื้อจากต่างประเทศในสมัยนั้น) ที่ติดบนขอบหน้าต่างด้านบนทุกบานหลุดหายไป บ้าง แตกร้าวไปบ้าง เสียหายใช้ไม่ได้เป็นส่วนใหญ่ ตัวเรือนพังจนคิดว่าไม่เข้าน่าจะพังครืนลงมา

จนกระทั่งภาควิชาดนตรีได้ศึกษาค้นคว้าโครงสร้างหลังใหม่อีกหนึ่งหลังเป็นอาคาร ๒ ชั้น ซึ่งด้านหลังของตึกดนตรีอนุสรณ์จะอยู่ติดกับบ้านเอกะนาค ผู้เขียนจึงได้เฝ้าดูความทรุดโทรมของบ้านที่มากขึ้นทุกวัน จนวันหนึ่งได้มีโอกาสพูดคุยกับท่านผู้อำนวยการ เรื่องขอปรับปรุงบ้านทรงปั้นหยาหลังนี้ เพื่อใช้ประโยชน์ให้แก่ภาควิชาดนตรีแทนการปล่อยให้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ในขณะนั้นผู้เขียนเป็นเพียงครูเล็กๆ คนหนึ่ง การเจรจาครั้งนั้นจึงยังไม่บรรลุผล จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำไพ วิทยวิโรจน์ (ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขณะนั้น) ได้ดำเนินเรื่องขอให้บ้านเอกะนาคเป็นโบราณสถาน และได้ของบประมาณเพื่อปรับปรุงบ้านหลังนี้ ซึ่งก็ได้รับอนุมัติงบประมาณที่ขอ แต่ติดขัดปัญหาใดไม่ทราบได้ จึงยังไม่สามารถปรับปรุงบ้านหลังนี้ได้ จนกระทั่งผู้ช่วยศาสตราจารย์อำไพ วิทยวิโรจน์ หมดวาระในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (ปัจจุบันคือ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม)

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม สิ่งหนึ่งที่เป็นความตั้งใจ และกำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติงานก็คือ การบูรณะ ซ่อมแซม หอประชุม และบ้านเอกะนาคหรือที่ทุกคนมักเรียกกันตามชื่อเจ้าของบ้านว่า บ้านพระยาประสงค์ เมื่อเสนอโครงการนี้เข้าไปปรากฏว่าได้รับการอนุมัติจากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ด้วยวงเงิน ๔ ล้านบาท โดย ผศ.อุดมเดช กมลบุตร รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ ซึ่งดูแลสำนักศิลปะและวัฒนธรรมในยุคนั้นได้ให้การช่วยเหลือติดต่อวิศวกร สถาปนิก และช่างผู้ชำนาญการ ในการบูรณะ ซ่อมแซมบ้าน

บ้านเอกะนาคที่กำลังทรุดโทรม

โบราณ การดำเนินงานปรับปรุงใช้เวลาานาน ๑ ปี ใช้งบประมาณเกินไปประมาณ ๓-๔ แสนบาททุกอย่างกลับคืนมาสู่สภาพที่ใกล้เคียงบ้านหลังเดิมมากที่สุดอีกครั้ง

ในระหว่างการปรับปรุงนั้น แม้การบูรณะซ่อมแซมบ้านเอกะนาคจะยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ แต่ก็มีกลุ่มผู้สนใจที่ทราบข่าวได้เข้ามาเยี่ยมชมอยู่เสมอ เช่น กลุ่มสยามทัศน์ กลุ่มอิสระ ซึ่งมีความสนใจร่วมกันในเรื่องวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม ในชุมชนท้องถิ่น ได้เข้าเยี่ยมชมบ้านเอกะนาคและต่างเห็นพ้องต้องกันว่าบ้านทรุดพังหายหลังนี้เป็นมรดกอันล้ำค่าของมหาวิทยาลัยที่ควรรักษาไว้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าเยี่ยมชม คุณค่าของบ้านหลังนี้นอกจากจะมีความเก่าแก่และงดงามด้วยรูปทรงทางสถาปัตยกรรมแล้ว ทางมหาวิทยาลัยยังมีจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งคือ การปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์ทางดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน พร้อมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบบ้านให้สวยงาม เพื่อใช้เป็นลานแสดงกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายรูปแบบ ให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์เปิดที่มีชีวิตนั้นเป็นเพียงความคิดในเบื้องต้นของผู้เขียนเพียงผู้เดียว ซึ่งต่อมาเมื่อได้มีการประชุมความคิดเห็นรองผู้อำนวยการและคณะกรรมการ ผู้เขียนจำได้ว่า อาจารย์มารยาท จิตรบรรพต (ปัจจุบันคือ รองศาสตราจารย์มารยาท จิตรบรรพต ข้าราชการบำนาญ) ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้ให้ความเห็นว่าสำนักนี้ควรลงลึกด้านศิลปวัฒนธรรมของฝั่งธนบุรี ครั้งนั้นจึงถือเป็นการจุดประกายให้ผู้เขียนเริ่มมีแนวคิดที่จะจัดตั้งศูนย์กรุงธนบุรีศึกษาขึ้นที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรมให้จงได้ที่บ้านเอกะนาคหลังนี้ แม้ว่าสถานที่ตั้งของตัวบ้านจะอยู่ในตำแหน่งที่เป็นมุมอับมีอาคารอยู่ใกล้แต่ก็มีพื้นที่พอให้ผู้ชำนาญการทางด้านการจัดภูมิทัศน์มาออกแบบให้เหมาะสมสวยงามได้ หากไม่มีตัวอาคารสูงที่สร้างขึ้นใหม่มาบดบังหรือบดบังพื้นที่ที่มีจำกัดอยู่แล้วให้น้อยลงไปอีก

หลังจากการบูรณะซ่อมแซมบ้านเอกะนาคสำเร็จลงแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นภารกิจอันสำคัญของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมก็คือ การสืบค้นประวัติของบ้านและเจ้าของบ้านเพื่อจัดส่วนหนึ่งของบ้านเป็นห้องประวัติความเป็นมา ปัญหาที่พบในการค้นหาข้อมูลของพระยาประสงค์ และบ้านเอกะนาคก็คือไม่มีแหล่งข้อมูลที่จะให้ข้อมูลได้ชัดเจนมากพอที่จะตอบคำถามของผู้ที่สนใจได้ ผู้เขียนพยายามที่จะ

บ้านเอกะนาคระระหว่างการปรับปรุงซ่อมแซม

เข้าไปสืบหาข้อมูลกับคณะผู้บริหารโดยเริ่มถามหลายท่านว่า เคยมีจดหมายหรือพินัยกรรมมอบบ้านเอกะนาคระ ให้กับวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จฯ บ้างหรือไม่ คำตอบคือไม่มีใครจำได้ แต่มีท่าน ผศ. วิเชียร ทัพประเสริฐ ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้อำนวยการ ท่านบอกผู้เขียนว่ามีเอกสารเก่าๆ จำนวนมากมัดไว้ในห้องเล็กๆ ชั้นล่างสุดของตึกอำนวยการ (ตึกเก่าสมัยรัชกาลที่ ๖ ทรงสีเหลือง บางคนเรียกตึกลูกเต๋า บางคนเรียกตึกกล่องขอลึก แต่ส่วนใหญ่เรียกตึกอำนวยการ) พอนานมากๆ ทางสถาบันก็จะกำจัดไป โดยขายเป็นกระดาษไม้ใช้แล้วหรือไม่ก็เผาทิ้งไปผู้เขียนรีบเข้าไปรื้อค้นทันที แล้วปาฏิหาริย์ก็เกิดขึ้น ผู้เขียนไปพบพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพากร มอบบ้านหลังนี้ให้กับโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ความรู้สึกตอนนั้นเหมือนได้รับมรดกมาเป็นของตัวเองอย่างไรอย่างนั้นเลยจริงๆ ดีใจมากกว่าเราได้มีหลักฐานยืนยันแน่นอน ผู้เขียนได้ขออนุญาต ผศ. วิเชียร ทัพประเสริฐ ว่าขอให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรมเป็นผู้เก็บพินัยกรรมฉบับนี้ไว้ด้วย ท่านก็อนุญาตและให้ความสะดวกทุกอย่าง ยังรู้สึกขอบคุณท่านที่กรุณาบอกแหล่งค้นหาให้ได้พบของสำคัญชิ้นนี้

จากนั้น ก็ถึงเวลาสืบค้นบุคคลผู้เป็นญาติของ พ.ต.อ.พระยาประสงค์ เนื่องจากมีลุงๆ ป้าๆ ที่เป็นคนงานประจำตึกดนตรี เช่น ป้าเล็ก ลุงหมูน และ อีก ๒-๓ คน ได้เล่าว่าพระยาประสงค์ท่านมีญาติอยู่บริเวณใกล้ๆ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แต่ไม่มีใครทราบเลยว่าเป็นบ้านหลังไหนและมีจริงหรือไม่ และแล้ววันหนึ่งผู้เขียนก็ชวนเลขานุการสำนักศิลปะและวัฒนธรรมอาจารย์พิชญ บางเขียว (ปัจจุบันคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ บางเขียว รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ออกเดินทางบ้านญาติของพระยาประสงค์ จับต้นทางเร็วด้านข้างมหาวิทยาลัย เดินรอบไปทางด้านหลังของมหาวิทยาลัย ยิ่งถามยิ่งมืด ไม่มีใครรู้จักเลย เราทั้งสองคนเดินจนเหงื่อตก จึงชวนกันไปนั่งพักดื่มโอเลี้ยงที่ร้านข้างทาง ระหว่างนั่งพักก็ช่วยกันใช้ปากให้เป็นประโยคสืบถามหาข้อมูล และแล้วปาฏิหาริย์ก็มีจริงเป็นครั้งที่ ๒ มีคนบอกทางให้ไปบ้านน้องสาวต่างมารดาของพระยาประสงค์ ชื่อคุณยายจรรยา ผิวเหลือง เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยโบราณ ตั้งอยู่ริมคลองบางหลวง ไม่ไกลจากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ณ จุดนี้ทำให้

ภาพเก่าที่ผมพบในบ้านเอกะนาค

วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม ซึ่งขณะนั้นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ บางเขียว ทำหน้าที่บรรณาธิการ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพระยาประสงค์และบ้านเอกะนาคจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้มาเผยแพร่

อัตชีวประวัติ

พันตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพากร เดิมชื่อยวง เอกะนาค เป็นบุตรชายคนโตของหมื่นชำนาญจักร (นาค เอกะนาค) และคุณแพร หมื่นชำนาญจักรมีภรรยา ๓ คน คือ คุณแอม คุณแพร และคุณช้อย พระยาประสงค์จึงเป็นบุตรจากภรรยาคนที่สอง

ส่วนคุณยายจรรยาเป็นบุตรสาวของคุณช้อยภรรยาคนที่ ๓ นับตามลำดับญาติแล้วคุณยายจรรยาจึงมีศักดิ์เป็นน้องสาวคนสุดท้ายของพระยาประสงค์

พระยาประสงค์มีภรรยาชื่อคุณหญิงเย็น และมีบุตรสาวด้วยกัน ๑ คน ชื่อนางสาวประยูร เอกะนาค บ้านพักของหมื่นชำนาญจักรอยู่ติดกับบ้านหลังปัจจุบันที่คุณยายจรรยาอาศัยอยู่ เป็นบ้านทรงไทยอายุกว่า ๑๐๐ ปี ตัวบ้านมีลักษณะคล้ายกันแต่ได้ถูกไฟไหม้ไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ส่วนบ้านเอกะนาคเป็นบ้านทรงปั้นหย่าที่พระยาประสงค์ไปปลูกอาศัยอยู่ใหม่กับครอบครัวซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านของพี่ๆ น้องๆ มากนัก พระยาประสงค์ รับราชการได้รับยศนายพันตำรวจเอก มีตำแหน่งสูงสุดคือเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น

ในบั้นปลายชีวิตพันตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพากรเมื่ออายุ ๗๒ ปี ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้กับลูกสาวคนเดียวคือ นางสาวประยูร เอกะนาค เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ดังความตอนหนึ่งในพินัยกรรม กล่าวโดยสรุปได้ว่า

“ตึก และ เรือน กัณฑ์ดินสวนตามโฉนดหมายเลขที่ ๒๒๕๓ ตำบลริมคลองบางลำไย อำเภอดอนบุรี จังหวัดธนบุรี ยกให้นางสาวประยูร เอกะนาค บุตรสาว ห้ามมิให้มีการจำหน่าย จำหน่าย หรือทำการใดๆ ให้กรรมสิทธิ์ที่ดินผืนนั้นตกทอดเป็นของผู้อื่น หากนางสาวประยูร เอกะนาค วยชนม์ลงแล้ว หากไม่มีใครรับมรดกต่อให้ขอถวายวัดองค์คาราม หรือยกให้แก่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระยา เป็นสถานที่ศึกษาวิชาสำหรับกุลบุตรและกุลธิดาตามกรณีที่เหมาะสม”

พ.ต.อ. พระยาประสงค์สรรพากร

คุณยายจรรยาพร ผิวเหลือง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ “บ้านเอกะนาค” ได้รับพระราชทานรางวัลการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยิ่งความปลื้มปิติมาสู่พวกเรามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบันบ้านเอกะนาค มีอายุครบ ๑๐๐ ปี มิได้เป็นสถานที่ตั้งศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา เพราะได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์กรุงธนบุรีศึกษาขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา ที่น่าภาคภูมิใจสำหรับพวกเรามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งก่อตั้ง ในพื้นที่ชั้นล่างของโรงละคร ๑๕๐ ปี มหาบุรุษรัตโนดม (หอประชุมสำนักศิลปะและ วัฒนธรรม) ส่วนบ้านเอกะนาคยังคงตั้งงามสง่าอยู่ ณ ที่เดิมแม้ว่าจะมีตึกสูงล้อมรอบ บ้านมากขึ้น บริเวณพื้นที่รอบบ้านถูกปรับให้เล็กลง แต่ด้วยปณิธานที่คณะผู้บริหาร ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งนำโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสรรค์ บัวทอง ยังคงวางแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนาทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ไว้เป็นอย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะหลังจากที่บ้านเอกะนาคปรับปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมที่บ้าน และพื้นที่โดยรอบบ้านจะเป็นตัวปลูกให้บ้านหลังนี้ กลับมามีชีวิตชีวา นำความรู้ และความสุขด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในห้องถิ่นฝึกรังธนบุรีมา มอบให้กับประชาคมคนรักธนบุรีสืบต่อไปอีกนานเท่านาน และเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปีของบ้านเอกะนาค ขอคุณค่าของบ้านหลังนี้ จงส่งผลให้กิจการงานศิลปะและ วัฒนธรรมจงเจริญรุ่งโรจน์ มีบ้านหลังนี้เป็นที่รองรับกิจกรรมทั้งปวงที่มหาวิทยาลัย จัดขึ้นให้สัมฤทธิ์ผลตลอดไปด้วยเทอญ

บ้านเอกะนาคในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

สุदारัตน์ ชาญเลขา. บ้านเอกะนาค มรดกล้ำค่าในความทรงจำ. ที่ทัศน์วัฒนธรรม ปีที่ ๑, ๑(๒๕๕๔) : ๕๘-๖๐